

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบเก่า ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นพัฒนาการด้านอุตสาหกรรม พร้อมกับการขยายตัวของระบบทุนนิยมในรูปแบบใหม่ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนานใหญ่ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางสังคม บุคคลจะมีความเป็นอิสระมากขึ้นแต่ขณะเดียวกันความเป็นส่วนตัวย่อมมีน้อยลงเช่นกัน การกระทำระหว่างกันทางสังคมกลายเป็นเรื่องของผลประโยชน์ การเติบโตของระบบทุนนิยม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนกลุ่มหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด คือ กลุ่มผู้หญิง ผู้หญิงในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงมีบทบาททางสังคมมากขึ้น ยิ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูงขึ้นเท่าใด การรับข่าวสารของผู้หญิงก็มีสูงขึ้นด้วยเช่นกัน เกิดการเรียนรู้ที่จะแสดงบทบาทใหม่ วิถีชีวิตใหม่ ความเชื่อ ค่านิยมใหม่ ๆ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทยในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากภาพลักษณ์ของผู้หญิงแบบดั้งเดิมที่รักนวลสงวนตัว กริยามารยาทเรียบร้อยอ่อนหวาน เป็นแม่บ้านแม่เรือน มาสู่แบบของผู้หญิงยุคใหม่ที่ทันสมัย มีความกล้าในการแสดงออกทางความคิดและการกระทำ โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่มีความเจริญเติบโตทางวัตถุ จะเห็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงยุคใหม่ที่กล้าแสดงออกโดยเฉพาะการแสดงออกทางเพศ เช่น การแต่งกายนุ่งน้อยห่มน้อย โชว์เรือนร่าง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การแสดงความรักกับเพศตรงข้ามในที่สาธารณะ ความกล้าแสดงออกในลักษณะนี้อาจทำให้ผู้หญิงถูกใช้เป็นวัตถุทางเพศในสังคมบริโภคนิยมมากขึ้น ดังที่ ชค สันตสมบัติ (2535:8-9) ได้วิพากษ์สังคมทุนนิยมในหนังสือ "แม่หญิงสี่ชายตัว" ไว้ว่า

ในสังคมทุนนิยมปัจจุบัน เชื้อสัถุนาฯ มาใช้ปลุกฝังให้ผู้บริโภคมองเห็นคุณค่าและความจำเป็นที่ไม่มีตัวตนของสินค้ายั่วยั่วให้เกิดการบริโภคอย่างไม่มีความยับยั้งชั่งใจ กระบวนการทำให้ร่างกายผู้หญิงเป็นสินค้า และการผลิตสินค้าเพื่อร่างกายผู้หญิงกลายเป็นจุดเน้นของอุตสาหกรรมบริโภคนิยม ร่างกายผู้หญิงได้แปรเปลี่ยนเป็นสินค้าที่ซื้อขายได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรุนแรง กระบวนการ

การทำเหมืองแร่เป็นสินค้าในระบบทุน คือ กระบวนการต่อต้านวัฒนธรรม ทบทำลายระบบคุณค่าและประเพณีอันหลากหลายที่เคยส่งเสริมมา และยึดยึดระบบคุณค่าสากลที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานเดียว โทรทัศน์เป็นสื่อสำคัญในการวิพากษ์ที่เอาร่างกายของผู้หญิงมาเสนอขายในรูปของสินค้าแทบทั้งสิ้น วาทกรรมเกี่ยวกับแฟชั่น เครื่องแต่งกาย เครื่องสำอางค์ การประกวดนางงาม ล้วนแล้วแต่ใช้ความงามของเรือนร่างผู้หญิงเป็นกลไกหมอมเมาชั่วอายุให้เกิดความต้องการบริโภค เชื้อสีกู้กลับมาใช้เพื่อกำหนดนิยามความเป็นมนุษย์ความเป็นผู้หญิง และเป็นพลังกระตุ้นของระบบเศรษฐกิจบริโภคนิยม โดยอำพรางการกดขี่ไว้ด้วยเสน่ห์ เสริมภาพและการแสวงหาความพึงพอใจทางร่างกายของปัจเจกบุคคล

จากข้อวิพากษ์ระบบทุนนิยมดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมองว่านอกจากผู้หญิงจะถูกใช้เป็นวัตถุทางเพศแล้วยังถูกแสวงหาผลประโยชน์อื่น เรือนร่างในรูปแบบต่าง ๆ ในขณะที่ผู้หญิงก็หวังผลประโยชน์จากการนำเสนอ เรือนร่างอันสวยงามของตนเช่นกัน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นค่านิยมที่สังคมให้การยอมรับคุณค่าของผู้หญิงที่เรือนร่างมากกว่ามันสมอง และเกิดคำถามว่าการให้คุณค่านี้หรือไม่ที่ทำให้ผู้หญิงบางคนต้องปรุงแต่งสรีระเพื่อสร้างจุดเด่นและเพิ่มคุณค่าให้แก่ตนเอง

สังคมไทยได้สร้างภาพด้านสรีระของผู้หญิงให้มีความงดงามบอบบางควรแก่การทะนุถนอมของผู้ชาย เห็นได้ในวรรณคดีเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา เช่น ในเรื่องนางนพมาศพรรณนาว่าด้วยความประพจน์แห่งนางสนมและกล่าวถึงรูปลักษณะสตรีงามไว้ว่า "จะว่าข้างรูปงามก็งามเหมือนหล่อเหล่าเกลากิ่ง จะว่าข้างทรวดทรงก็งามประหนึ่งนางกนิษฐ จะดูดวงพักตร์ลักษณะก็งามเพราะพริ้มยิ้มแย้ม จะพิศผิวพรรณก็งามเหมือนนวลจันทร์..." (บุญยงค์ เกศเทศ, 2535: 62)

นับแต่สมัยสุโขทัย อยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ลักษณะของสตรีที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีรูปร่างงดงามนั้นจะต้องมีสรีระบอบบางทรวดทรงองค์เอวกลมกลึงได้สัดส่วน ผิวพรรณผุดผ่องกลิ่นกายหอม คิ้วโก่งผมดาสลวยเป็นเงางาม ลำคอระหง ท้องแบนราบ นิ้วเรียวยาว ตะโพกผาย นอกจากนี้ยังพรรณมาถึงส่วนอื่นของร่างกาย เช่น ตาเรียวยาว ริมฝีปากอิม แขน ขา พัน เล็บมือ เล็บเท้า เป็นต้น (บุญยงค์ เกศเทศ, 2535: 62-70)

จากอดีตที่กล่าวถึงข้างต้น จะเห็นว่าการนำเสนอสรีระของผู้หญิงเป็นเพียงในวาระคดี ผู้ฟังต้องจินตนาการเองไม่ได้สัมผัสด้วยสายตาจริง ๆ และการพรรณานั้นก็ได้กล่าวถึงเรือนร่างของผู้หญิงในทางเปิดเผยมากนัก แต่ในปัจจุบัน สังคมไทยได้สร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในอุดมคติในเชิงที่ว่าผู้หญิงควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะเป็นที่ดึงดูดใจ การให้ข้อมูลข่าวสารและนำเสนอภาพผู้หญิงที่มีเสน่ห์เข้ามายาวนานด้วยเรือนร่างที่ปกปิดด้วยผ้าน้อยชิ้นเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงที่เซ็กซี่ นำมาซึ่งการปรารภและนำขึ้นชม สังคมถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ผู้หญิงถูกปลูกฝังให้หมกมุ่นอยู่กับเรื่องรูปสมบัติ ด้วยการนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การโฆษณาทางโทรทัศน์ นิตยสาร วารสารแฟชั่น กระทั่งการถ่ายทอดกิจกรรมการประกวดนางงาม เป็นต้น

ปัจจุบันผู้หญิงให้ความสนใจในสรีระของตนเองอย่างเห็นได้ชัด อาจเป็นเพราะว่าสังคมไทยได้ตีค่าผู้หญิงที่ความสวยงามทางกายภาพเป็นสำคัญ ผู้ที่มีลักษณะตรงตามมาตรฐานของสังคม มักจะได้รับความสนใจ ความดึงดูดใจ โดยเฉพาะจากเพศตรงข้าม จนต้องถามว่ามาตรฐานความสวยงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทยแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนด

Nahoum (1988) ได้ศึกษาความแตกต่างของความงามตรงทางร่างกาย พบว่าความสวยงามนำมาซึ่งการสื่อถึงลักษณะของร่างกายที่ปรากฏออกมาทางบวกเชิงสัญลักษณ์ ขณะที่ความน่าเกลียดเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับความชื่นชม ความสวยงามทางกายภาพของผู้หญิงเป็นแกนกลางของความดึงดูดใจทางเพศ

จากการวิจัยของ Myers และ Biocca (1992) พบว่า อิทธิพลของรายการโฆษณาทางโทรทัศน์เพียง 30 วินาที เพื่อทำให้เห็นว่าผู้หญิงที่มีรูปร่างพอมบางนั้นน่าชื่นชมเพียงใด มีผลทำให้ผู้หญิงอเมริกันลดน้ำหนักมากเกินไปจนเป็นโรค

ในส่วนผู้หญิงไทย เท่าที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการที่ผู้หญิงบางคนมีวัฒนธรรมในการแต่งกายที่เน้นสัดส่วนเปิดเผยสรีระที่ควรปกปิด อาจเนื่องมาจากความสวยงามทางร่างกายของตนทำให้ผู้หญิงมีความเชื่อมั่น และกล้าแสดงออกเช่นนั้น ผู้หญิงบางคนอาจคิดว่าการมีดีอยู่ในตัวโชว์วินด์โชว์หน่อยไม่เสียหายอะไร ในขณะที่ผู้ชายบางคนมองว่าผู้หญิงสมัยนี้แต่งตัวเก่ง ส่อไปในทางล่อแหลม เน้นสัดส่วนล่อให้ผู้ชายสนใจ ผู้หญิงบางคนโต้แย้งว่าผู้หญิงไม่ได้แต่งตัวเพื่อขู่ผู้ชาย แต่

ความสุขของผู้หญิงก็คือการแต่งงาน ส่วนอีกมุมมองหนึ่งเห็นว่า "คนเราขอมมีเสรีภาพที่จะกระทำกับร่างกายของตน เช่นไรก็ขอมได้ตราบอดที่ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน" (ทวีป วรดิลก มติชน 21 มีนาคม 2538)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา "กระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกวดนางสาวไทย" ในประเด็นที่ว่า มาตรฐานความงามทางสรีระของผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ตลอดจนผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เมื่อสะท้อนให้เห็นความคิดของสังคมที่มีต่อคุณค่าความงามทางสรีระของผู้หญิง โดยเฉพาะเรือนร่างที่ปกปิดด้วยผ้าน้อยชิ้น เขาชนได้รับการปลูกฝังความคิดในเรื่องรูปสมบัติ ค่านึงถึงคุณค่าของความเป็นผู้หญิงที่รูปโฉมมากกว่าการแสวงหาปัญญา อีกทั้งได้รับการหล่อหลอมให้เห็นว่าผู้ที่มีสัดส่วนตามมาตรฐานและสามารถเปิดเผยสรีระของตนเองได้ มักจะได้รับการยอมรับจากสังคม อีกทั้งจะนำมาซึ่งความสำเร็จของชีวิต แนวความคิดนี้ยังคงดำรงอยู่และนับวันจะขยายตัวมากขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรมในแง่การให้คุณค่าความงามที่แท้จริงของผู้หญิงในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในการประกวดนางสาวไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาผลจากการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการประกวดนางสาวไทย

2. มาตรฐานความงามในการประกวดนางสาวไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย

3. การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทยมีผลต่อ
มาตรฐานความงามของสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระ
ของผู้หญิงในสังคมไทย : กรณีเฉพาะศึกษาการประกวดนางสาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การ
ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อมูลจากเอกสาร จะศึกษาข้อมูลตั้งแต่เริ่มมีการประกวดนางสาวไทย เมื่อปี
พ.ศ. 2477-2537

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกวดนางสาวไทย
ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2532-2537 ประกอบด้วย คณะกรรมการตัดสินการประกวดนางสาวไทย พี่เลี้ยง
นางงาม และนางสาวไทย

ผู้วิจัยจะไม่ศึกษาประชาชนทั่วไปที่ชมการประกวดนางสาวไทย

ปัญหาและอุปสรรค

1. การศึกษาหัวข้อกระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิง
ในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกวดนางสาวไทย เป็นหัวข้อที่ยังไม่มีการศึกษา วิจัย
เกี่ยวกับความงามที่เป็นมาตรฐานมาก่อน ทำให้ยากต่อการหาข้อมูลมาตรฐานตรวจสอบสมมุติฐาน

2. การศึกษาหัวข้อดังกล่าวไม่ได้อยู่ในสายงานของผู้วิจัย ทำให้ยากต่อการหาข้อมูล
บุคคลที่ต้องสัมภาษณ์บางส่วน เช่น นางสาวไทย และพี่เลี้ยงนางงาม อีกทั้งปัญหามานเรื่อง
เวลาที่ไม่ตรงกัน แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของคุณค่าที่ให้ความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอ
แสดงความขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

3. ปัญหามานการค้นคว้าข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ ปี 2477 เป็นต้นมา ประเภทไมโครฟิล์ม
ที่บันทึกข่าวเกี่ยวกับการประกวดนางสาวไทยบางปีชำรุด ทำให้ไม่ได้ข้อมูลประวัติศาสตร์ในส่วนนั้น

นิยามศัพท์สำคัญ

ภาพลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยมีการวางแผน เป็นความประทับใจ มีความน่าเชื่อถือ เป็นความจริงที่เห็นได้ชัดเจน เข้าใจง่าย ขณะเดียวกันก็ดูคลุมเคลืออยู่ระหว่างจินตนาการและความรู้สึก และอยู่ระหว่างความคาดหวังและความเป็นจริง (Boorstin 1964)

สรีระของผู้หญิง หมายถึง ลักษณะทางร่างกายที่มองเห็นได้จากภายนอก อันได้แก่ ใบหน้าดวงตา คิ้ว จมูก ฟัน ใบนุ ลำคอ หน้าอก แขน ขา สะโพก เอว รูปร่างที่มีลักษณะสูงต่ำ ดำขาว อ้วน ผอม บอบบาง

ภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิง หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อลักษณะทางร่างกายของผู้หญิงที่ถูกสร้างขึ้นให้มีความสวยงามน่าประทับใจ

มาตรฐานสังคม หมายถึง ระดับต่ำสุดหรือสูงสุด หรือระดับปานกลาง หรือแบบตัวอย่างที่กลุ่มคาดหวังให้สมาชิกของกลุ่มปฏิบัติในด้านพฤติกรรม เพื่อให้อารงรักษาคุณค่าทางสังคมร่วมกัน มาตรฐานใหม่อาจสร้างขึ้นภายหลังตามความรู้ความเข้าใจใหม่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532:363) ในที่นี้หมายถึงมาตรฐานสังคมในเรื่องความงาม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ทางสรีระของผู้หญิงในสังคม
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย
3. ทำให้ทราบถึงผลกระทบต่าง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย
4. เป็นแนวทางของการวิจัยในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative study) โดยเน้นการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยอาศัยแนวความคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ สำหรับระเบียบวิธีการศึกษาได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

กลุ่มประชากร

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกที่จะสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนางสาวไทยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2532 - 3537) ดังนี้

1. คณะกรรมการตัดสินการประกวดนางสาวไทย
2. ตัวแทนส่งผู้เข้าประกวดนางสาวไทยและนางสาวไทย

โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างตามโควตา จากตัวแทนกลุ่มละ 10 คน แต่กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มของตัวแทนส่งผู้เข้าประกวดนางสาวไทยและนางสาวไทย สามารถหาตัวแทนกลุ่มได้เพียง 8 คน เนื่องจากปัญหาเรื่องเวลาของนางสาวไทย และปัญหาการไม่เปิดเผยตัวของตัวแทนส่งผู้เข้าประกวดนางสาวไทย ทำให้ผู้ศึกษาไม่สามารถติดต่อได้ ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างจึงรวมทั้งสิ้น 18 คน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary study) เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสาร หลักการ แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ ฯลฯ
2. ศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาข้อมูลประเภทบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางสรีระของผู้หญิงไทยในปัจจุบัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การจดบันทึก การสังเกต เครื่องบันทึกเสียงและแบบสัมภาษณ์

เครื่องบันทึกเสียงช่วยให้นักวิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ทุกคำพูด และสามารถนำมาฟังทบทวนได้ทุกเวลาตามต้องการ และนำมาเป็นหลักฐานในการอ้างอิงได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตมาทำการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการพิจารณา

การตรวจสอบข้อมูล

1. เอกสารประเภทสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบกับการพิจารณาถึงความเป็นไปได้และความน่าเชื่อถือของผู้เขียนข้อมูลหรือเอกสารนั้น

2. ข้อมูลประเภทบุคคลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลจากการเปรียบเทียบข้อมูลประเภทเดียวกันกับบุคคลต่าง ๆ หลาย ๆ คนที่สัมภาษณ์เช่นเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย